

Vineland-Z

Sociale redzaamheidsschaal voor kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking

Anouk Evers

De survey-versie van de wereldwijd veel gebruikte 'Vineland Adaptive Behavior Scales' (VABS) is in het Nederlands vertaald. Met de Vineland-Z wordt een beeld verkregen van de sociale redzaamheid van kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking. De redactie heeft de uitgeverij van de schaal gevraagd deze te omschrijven.

Introductie VABS:

De Vineland Adaptive Behavior Scales (VABS) van Sparrow, Balla & Cicchetti (1984) vormen het vervolg op de Vineland Social Maturity Scale (Doll, 1953).

In Nederland wordt het instrument reeds gebruikt voor mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een stoornis in het autismespectrum en voor wetenschappelijke doeleinden. Tot nu toe waren er echter verschillende vertalingen in gebruik en ontbrak het aan Nederlandse vergelijkings- of normgegevens.

De drie versies van de VABS ('survey form' en 'expanded form' van de interview editie en de 'classroom' editie) werden reeds in 1996/1997 in het Nederlands vertaald⁶. De survey-versie is afgenomen bij kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking⁷. Onlangs zijn de uit dit onderzoek afkomstige Nederlandse normen gepubliceerd in de Nederlandse handleiding van de Vineland-Z (De Bildt en Kraijer, 2003).

Vineland-Z:

Toepassing

De Vineland-Z kan worden toegepast bij 5- tot en met 18-jarigen van diep tot en met licht verstandelijk beperkt niveau óf bij wie een verstandelijke beperking vermoed wordt.

De schaal kan een rol vervullen bij: 1. de onderkenning van een verstandelijke beperking en het niveau hiervan 2. het opzetten van een begeleidings- of behandelingsplan 3. de evaluatie van de resultaten van een behandeling of interventie

⁶ De Nederlandse vertaling is van de Rijksuniversiteit Leiden, Vakgroep Orthopedagogiek, Researchgroep Ernstige Ontwikkelingsstoornissen.

⁷ De normering voor mensen met een verstandelijke beperking werd uitgevoerd door de Rijksuniversiteit van Groningen, Academisch Centrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie.

4. indicatie 5. registratie en beleidsontwikkeling 6. researchprojecten.

Beschrijving

Met de Vineland-Z kan het niveau en profiel van de sociale redzaamheid bij kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking in kaart worden gebracht. Sociale redzaamheid, ofwel adaptief functioneren, kan worden omschreven als de vaardigheid in het uitvoeren van dagelijkse handelingen die nodig zijn voor het persoonlijk en sociaal functioneren van een persoon (Sparrow e.a., 1984).

De Vineland-Z meet met behulp van 225 items de volgende drie deelvaardigheden van sociale redzaamheid:

Communicatie, deze schaal richt zich op de communicatie in de ruimste zin door middel van mimiek, gebaar, gesproken (receptief en expressief) en geschreven taal.

Dagelijkse vaardigheden, deze schaal richt zich op een groot aantal aspecten van de zelfverzorging, de huishoudelijke taken en het zich aanpassen aan de maatschappelijke regels.

Socialisatie, deze schaal richt zich op het omgaan en rekening houden met anderen in de ruimste zin, en het deelnemen aan sociale activiteiten.

Motoriek is vanwege het kleine leeftijdsbereik niet meegenomen in het onderzoek en de normering.

Afname

Afname van de schaal geschiedt in een open interview met ouder(s), verzorger(s) of begeleider(s). De actieve medewerking van het kind of de jeugdige is dus niet vereist. Het interview kost tussen de 20 en 60 minuten; de interviewer vult tijdens het gesprek de antwoorden op het formulier in.

De voor de interviewers wenselijke training wordt al enige jaren verzorgd door de Vakgroep Orthopedagogiek te Leiden (I.A. van Berckelaer-Onnes).

Psychometrische gegevens

De gegevens zijn verzameld in het kader van het Frieslandonderzoek, in de jaren 1998-2000 verricht door het Academisch Centrum Kinder- & Jeugdpsychiatrie (R.B. Minderaa) te Groningen. Kinderen en jeugdigen in Friesland met een verstandelijke beperking werden benaderd via scholen voor ZML of MLK, kinderdagcentra en inrichtingen. De normen zijn gebaseerd op een representatieve onderzoeksgroep van 826 kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking uit genoemde provincie.

De betrouwbaarheid van de drie domeinen is .81 of hoger, voor Vineland-Z-Totaal .91 of hoger.

Door vergelijking met de SRZ-uitslagen werd de soortgenootvaliditeit bepaald. Deze komt op .89 tot .93 voor de totaalscores op beide instrumenten en op .67 tot .91 voor de drie relevante domeinen.

De discriminerende validiteit werd bepaald door vergelijking met de uitslagen van de SGZ, de CBCL, de VOG-O en de VISK, tevens met die van de AVZ-R, de Autism BC, de ADI-R en de ADOS. Alle uitslagen zijn conform de verwachting.

Voor uitgebreide gegevens betreffende de betrouwbaarheid en de validiteit wordt verwezen naar de handleiding.

De behaalde Vineland-Z-scores kunnen worden vergeleken met die van vier normgroepen: licht, matig of gecombineerd ernstig/diep verstandelijk beperkte 6- tot en met 18-jarigen, of de gehele verstandelijk beperkte populatie 5- tot en met 18-jarigen. De normtabellen zijn verder opgesplitst naar kalenderleeftijd. In de handleiding wordt uitgebreid ingegaan op de interpretatie van de normscores en het scoreprofiel.

Vineland-Z en SRZ/SRZ-P:

In de Vineland-Z-handleiding worden dit instrument en de in het veld veelgebruikte Sociale

Redzaamheidsschaal-Z (SRZ) en de SRZ-Plus (SRZ-P) naast elkaar gezet door de auteurs.

Een pluspunt van de Vineland-Z is uiteraard dat het grote aantal items een gevarieerder en vollediger beeld geeft. Voorts heeft de schaal een itembereik dat normering voor de algemene populatie mogelijk maakt. Zo kan bepaald worden in welke mate de sociale redzaamheid tekortschiet en op welke gebieden, ten opzichte van een gemiddeld-normaal profiel. Daarnaast is relevant dat de schaal wereldwijd wordt gebruikt, wat het interpreteren van verkregen uitslagen en het overdragen van onderzoeksbevindingen vergemakkelijkt.

Een voordeel van de SRZ(-P) is dat deze schaal reeds is ingeburgerd en dat daardoor velen de betekenis van de uitslagen kennen. Verder is de afnameduur aanzienlijk korter en is er geen training van de interviewer nodig.

Een vergelijking wat betreft het *kalenderleeftijd* bereik, het *meest optimale niveaubereik* en het *meer of minder recent zijn van de populatienormen* wordt weergegeven in onderstaand schema (Handleiding Vineland-Z).

Eigenschap	SRZ	SRZ-P	Vineland-Z
<i>Leeftijd</i>	4 jaar en ouder	12 jaar en ouder	5/6 jaar t/m 18 jaar
<i>Niveau</i>	E*, M*	L*	M, L
<i>Normen</i>	1998-2000	1994-1997	1998-2000

* L=licht verstandelijk beperkt niveau M=matig verstandelijk beperkt niveau
E=ernstig/diep verstandelijk beperkt niveau

Op stapel:

In aanvulling op het verrichte onderzoek in deze specifieke populatie is de Leidse Universiteit bezig met de normering voor mensen met een stoornis uit het autismespectrum. Het verzamelen van gegevens bij andere doelgroepen is in voorbereiding. De resultaten van deze normeringsonderzoeken zullen stapsgewijs worden gepubliceerd.

Drs. A.K. Evers is werkzaam bij PITS (Psychologische Instrumenten, Tests en Services), uitgever van de Vineland-Z. Informatie: T 071-5318786 E info@pits-online.nl I www.pits-online.nl.

Literatuur:

Bildt, A.A. de & Kraijer, D.W. (2003). Vineland-Z (Handleiding). Leiden: PITS.
Doll, E.A. (1953). Measurement of social competence. Circle Pines, MN: American Guidance Service (AGS).

Sparrow, S.S., Balla, D.A. & Cicchetti, D.V. (1984). Vineland Adaptive Behavior Scales (Survey edition). Circle Pines, MN: American Guidance Service (AGS).

De redactie is benieuwd wat uw mening is over de toepasbaarheid van de Vineland-Z voor de LVG-sector.

COLUMN

Met het nieuwe uiterlijk en de nieuwe naam van dit tijdschrift, ook een nieuwe rubriek. Vanaf nu de 'column' zoals het een 'echt tijdschrift' betaamt. De schrijver van de 'column' is steeds een ander, variërend van wetenschappelijk expert tot klinisch expert, gedragswetenschappers, groepsleiding, managers, ouderbegeleiders. Wat zij gemeen hebben is hun ervaring met (en onderzoek bij) jeugdigen met een licht verstandelijke handicap.